

Süleyman Demirel Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Y.2003, C.8, S.3 s.27-48.

REKABET HUKUKUNDA AMAÇ SORUNU

THE QUESTION OF PURPOSE IN COMPETITION LAW

Dr.Zekeriyya ARI*

ÖZET

Rekabet hukukunun amacının belirlenmesi, etkin rekabetin sürdürülebilmesi bakımından önemlidir. Rekabet hukukunun amacının tespit edilmesinde tarihi süreç ve piyasa şartları da önemlidir.

Bu bağlamda tüm rekabet kanunlarının en önemli amacının rekabetçi piyasanın korunması olduğu söylenebilir. Bunun yanısıra tüketicilerin, küçük ve orta ölçekli işletmelerin korunması, Ortak Pazar hedefine ulaşma gibi değişik amaçlar, rekabet hukukunun amaçları arasında yer almaktadır.

ABSTRAT

Determining the purpose of competition law is important in terms of maintaining effective competition. Background and market conditions are also important in determining the purpose of competition law.

In this respect, it can be expressed that the most important objective of competition laws is to protect competitive market. In addition, different purposes such as protection of consumers' rights and small and medium size enterprises, and accession to an aim related to common market are included among the purposes of competition law.

1. GİRİŞ

Rekabet hukukunun amacı, rekabet kanunlarının korumayı hedeflediği menfaatleri ifade eder. Bu bağlamda rekabet hukukunun amacının tespit edilmesi, rekabet kanunlarında yer alan başta anlaşmalar olmak üzere diğer somut hükümlerin uygulamadaki kapsamının belirlenmesi açısından önemlidir¹. Bu amacı belirlemede, ülkelerin bu yasayı kabul ederken yaşadığı

* Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültesi, İşletme Bölümü, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı.

¹ Bellamy C. /Child G. D. European Community Law Of Competition, London 2001, s. 39; Europemballage Corporation and Continental Can Company Inc. v Commission, Case 6-72, ECR 1973/215; Aslan İ.Y. Rekabet Hukuku, Genişletilmiş 2. Basım, Bursa 2001 (Rekabet Hukuku), s. 28.

oldukları tarihi süreç etkili olduğu gibi, ülkeler veya uluslar arası kuruluşların ulaşmayı hedefledikleri yer de etkilidir. Ayrıca kanun uygulanırken ülkelerin o an içinde buldukları ekonomik ve sosyal şartlar da etkili olmaktadır.

Aşağıda sayılanları, rekabet kanunlarının en önemli amaçları olarak sıralamak mümkün olmakla birlikte, bunlarla sınırlı değildir. Bunların dışında, rekabet hukuku aynı zamanda, istihdam, bölgesel politikalar, yerli teşebbüslerin yabancı teşebbüslerce devralınmasını önlemek (milli ekonominin korunması) ve pazar gücünde eşitsizliğin önlenmesi gibi konularda da bir araç olarak kullanılması mümkündür².

2. REKABET HUKUKUNUN AMAÇLARI

2.1. Rekabetçi Bir Piyasanın Kurulması Ve Korunması

Rekabet kuralları, piyasada devlet kontrolü ve hakim teşebbüsler yerine rekabetçi bir piyasa kurmayı amaçlar. Rekabet ekonomik verimliliğin elde edilmesinde önemli bir araçtır. Rekabetçi bir piyasanın olması, üreticilerin teknolojik yeniliğe önem vermelerini ve kaliteli mal ve hizmetlerin daha ucuz maliyetle tüketicilere sunulmasını sağlayacaktır. Zira rekabetçi bir piyasada üreticilerin başka şekilde piyasada tutunmaları mümkün değildir. Bu şekilde üretimde, kaynak dağılımında³ ve teknolojik yenilikte etkinliğin sağlanması mümkün olabilecektir⁴. Görüldüğü gibi

² **Whish R./Sufirin B.** Competition Law, Third Edition 1993, s.12 vd.; **Monti G.** Article 81 EC And Public Policy, CMLRev, V. 39, No. 5, October 2002, s. 1059 vd.; **Sirel E.** Rekabet Hukuku Uygulamalarında Ekonomik Analiz, Perşembe Konferansları (14), Ankara 2001, s. 43. Rekabet hukukunun siyasal amaçlarının olduğu belirtilmekle birlikte, çalışmada bu konuya yer verilmemiştir. Siyasal amaçlar ile ilgili olarak bkz. **Aslan**, Rekabet Hukuku 7; **Sanlı K.C.** Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun'da Öngörülen Yasaklayıcı Hükümler ve Bu Hükümlere Aykırı Sözleşme ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Geçersizliği, Ankara 2000, s. 12.

³ Danimarka Rekabet Kanunu'nun 1. maddesinde "Kanunun amacı işleyebilir rekabet aracılığıyla etkin kaynak dağıtımını desteklemek" olduğu belirtilmiştir.

⁴ Ekonomik etkinlik, üç tür etkinliği kapsamaktadır. Bunlar; kaynak dağılımında etkinlik, üretimde etkinlik ve teknolojik yenilikte etkinliktir. Üretimde verimlilik, üründe randımanı ifade eder. Bu, daha az maliyetle daha çok ve daha kaliteli üretim anlamına gelir. Kaynak dağılımında verimlilik; belirli bir malın ne kadar üretileceği ve bu malın toplumda nasıl paylaşılacağı ile ilgilidir. Teknolojik yenilikte etkinlik ise; üretim, dağıtım ve örgütlenme gibi üretimden tüketiciye kadar olan süreçte söz konusu olan ilerlemeyi ifade etmektedir. Bu yeni bir ürün çeşidi olabileceği gibi dağıtımda yeni yöntemlerin ortaya çıkarılması da olabilir (**Akıncı A.** Rekabetin Yatay Kısıtlanması, Ankara 2001, s. 12 vd.; **Aslan**, Rekabet Hukuku 3; **Topçuoğlu M.** Rekabeti Kısıtlayan Teşebbüsler Arası İşbirliği Davranışları ve Hukuki Sonuçları, Ankara-2001, s. 22; **Sanlı** 9, 10; Kaynak dağılımında etkinliği, ekonomik açıdan yapılan değerlendirmeler için bkz. **Akıncı** 12, 13; rekabetin fonksiyonlarının daha ayrıntılı tasnifi için bkz **Stockman K. (Çev. Meneviş Ögüt)** Sosyal Piyasa Ekonomisinde Rekabetin Fonksiyonları ve Korunması, Sosyal Piyasa Ekonomisinde Rekabet Fonksiyonları ve Türkiye, İzmir 1992, s.20 vd.

rekabet hukukunun amacı rakipleri korumak değildir. Rakiplerin korunması haksız rekabete ilişkin hükümler ile mümkündür⁵.

Bir piyasada/sektörde rekabet bulunmadığı takdirde, gerekli tedbirler alınarak ilgili piyasada rekabetin tesisi gerekir. Rekabetin kurulması görevi, Rekabet Kurumunun görevi olduğu kadar, yasam ve yürütmenin de görevidir. Özellikle özel yasalarla düzenlenmiş alanlarda Kurul'un bir yetkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle rekabetin kurulmasına engel teşkil eden bu tür yasaların elden geçirilmesi ve rekabetin tesisine yardımcı olacak şekilde düzeltilmesi gerekir. Kurulmuş bir piyasa düzenlenmediği takdirde, bir süre sonra serbest piyasa niteliğini kaybedebilecektir⁶. İstisnalar dışında ürünlerin nerede, ne zaman ve hangi fiyattan alımı ve satımı konusunda karar vermeyi piyasaya bırakmak gerekir. Bu tür bir piyasada teşebbüslerin rekabetçi faaliyetleri, daha iyi bir ekonomik gelişme, bunun sonucu olarak tüketici refahı ve uzun vadede daha iyi istihdam sağlayacaktır. Bununla birlikte teşebbüsler, aralarında yapacakları anlaşmalar veya hakim durumun kötüye kullanılması veya birleşme ve devralmalar yoluyla piyasa ekonomisinin etkili işleyişine zarar vermeleri mümkündür⁷.

Rekabet hukukunun bu amacı mevzuatımıza da yansımıştır. Bu hükümleri, Anayasanın 167. maddesi, RKHK m. 1 ve m. 20 şeklinde sıralamak mümkündür.

Anayasanın 167 maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, "Devlet...mal ve hizmet piyasaların sağlıklı ve düzenli işlemlerini *sağlayıcı ve geliştirici* tedbirleri alacağı" hükmü aynı zamanda rekabet hukukunun amacını da göstermektedir. RKHK m. 1'de mal ve hizmet piyasalarındaki rekabeti bozucu faaliyetlerin önlenerek rekabetin korunmasının sağlanacağını belirtilmiştir. Yine RKHK m.20 "mal ve hizmet piyasalarının serbest ve

⁵ **Erdem E.** Rekabet Hukuku ve Haksız Rekabet İlişkisi, Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, Cilt I, İstanbul 2002, s. 383, 384.

⁶ **Yılmaz E.** Yargılama Hukukçusu Gözüyle Rekabet Kurulu, Faruk Erem'e Armağan, Ankara 1999, s. 942. *Aslan* rekabetin kurulmasına ilişkin şu örneği vermektedir: "Bir ortak girişimin sahip olduğu bir tünel var, dört madencilik firması sahip bu tünele. Bu vadideki beş şirketten dördü bu tüneli yapmışlar, diğerine kullanırmıyorlar ve orayı kullanmadığı sürece de iş yapması mümkün değil. Ortak girişimin amacı o tüneli yapmaktır. Ama, yaptıkları tünelden dördü yararlanabiliyor, bir tanesi yararlanamıyor; çünkü yapımına katılmamış, o ortak girişime dahil edilmemiş. Burada ortak girişimin bu uygulaması yasaklanmıştır. Bu rakibin de -çünkü başka türlü oraya geçme imkanı yok- oraya girebilmesi gerekiyor. O yüzden, bu firmanın da tüneli kullanmasına karar verilmiştir. Fakat, daha da enteresanı, bu dört firmadan oluşan ortak girişim, bu tüneli yaparken bazı risklere katlanmışlardır, belirli paralar masraf etmişler, "bu masraflara da katılması gerekir" denmiştir. "Free rider" olmaması için" **Aslan İ.Y.** Amerikan Rekabet Hukuku Sistemi, Perşembe Konferansları (1), Ankara, Ekim-1999, s. 80,81.

⁷ **Bellamy/Child** 39, 40; **Monti** 1063; **Tiryakioğlu B.** Rekabet Hukukundan Doğan Kanunlar İhtilafı, Ankara 1997, s.79.

sağlıklı bir rekabet ortamı içinde *teşekkülünün ve gelişiminin* temini"nden söz etmektedir⁸.

Yukarıdaki hükümler (AY. m. 167, RKHK m. 1, m. 20) birlikte dikkate alındığında rekabet hukukunun amacı ile ilgili olarak iki unsur ortaya çıkmaktadır; rekabetin *kurulması* ve *korunması*. Her iki unsur da piyasanın sağlıklı çalışması için önemlidir⁹.

Kanun, rekabetin kurulması ve korunmasının nasıl sağlanacağına ilişkin soruyu da birinci maddede cevaplandırmaktadır. Buna göre; anlaşma karar ve uyumlu eylemler, hakim durumun kötüye kullanılması ve birleşme ve devralmalar¹⁰ Kanun kapsamına giren konulardır. Kanun, bunları düzenleyerek piyasada rekabetin kurulmasını ve geliştirilmesini temin edecektir. Piyasadaki rekabet düzenini etkileyebilecek *damping*¹¹,

⁸ RKHK m. 1 'de, Kanun 6'ncı maddesindeki duruma uygun olarak hakimiyetin kötüye kullanılmasının denetleneceği ve önleneceği belirtilmiştir. RKHK m. 1 'de eleştirilmesi gereken nokta RKHK m. 4 ve 6'nın rekabet ihlal türleri olarak belirtildiği halde, m. 7 deki birleşme ve devralmaların Kanun'un 1. maddesinde yer verilmemiş olmasıdır (**Topçuoğlu** 81, 82. Ayrıca bkz. **Aslan**, Rekabet Hukuku 28).

⁹ Rekabet hukukunun amaçlarını bütün halinde iyi bir şekilde ifade etmesi bakımından Japon Rekabet Kanununun (Antimonopoly Act) 1. maddesi örnek olarak verilebilir. Bu hükme göre, Bu Kanun; tekelleşmeyi, makul olmayan ticari sınırlamaları, ekonomik gücün yoğunlaşmasını yasaklayarak ve üretim, satış, fiyat ve teknolojiye ilişkin makul olmayan sınırlamaları veya anlaşma, birleşme gibi diğer sınırlamaların tümünü ortadan kaldırarak, serbest ve adil rekabeti desteklemeyi ve teşebbüslerin yaratıcılıklarını teşvik etmeyi, teşebbüslerin işletme faaliyetlerini cesaretlendirmeyi, istihdamı ve insanların (tüketicilerin) gelirini artırmayı ve böylece tüketicilerin menfaatlerini temin etmenin yanı sıra, ulusal ekonominin ve demokrasinin gelişmesini desteklemeyi amaçlar.

¹⁰ Kanun, tasarı aşamasında iken yapılan eleştirilere rağmen birleşme ve devralmalar bu maddeye dahil edilmemiştir (**Budak A. C.** Rekabetin Korunması Hakkındaki 1992 Tarihli Kanun Tasarısının Eleştirisi, Avrupa Topluluğu Rekabet Politikaları Hukuku Düzeni ve Türk Rekabet Kanununun Tasarısı Uluslar arası Sempozyum, İstanbul 1993, s. 136)

¹¹ Damping, bir ülkeden Türkiye'ye ihraç edilen bir malın aynı veya benzer bir malın normal değerinin altında bir ihraç fiyatı ile Türkiye'ye sokulmasını, dolaylı veya dolaysız bir faydanın sağlanmasını ifade eder (3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Kanun). Topluluğun, ticareti düzenleyen kurallar kapsamında yer alan *damping* ve benzeri koruma amaçlı ticaret politikaları daha çok Topluluğun üçüncü ülkeler ile arasındaki ticaret ile ilgilidir. Damping, ortak ticaret politikaları kapsamında yer alırken, rekabet kuralları ise Topluluk içi ticaret ile ilgilidir (**Okutan G.(Tekinalp/Tekinalp)**, AB Hukuku 561, 563). Rekabet hukuku ile *damping* düzenlemeleri arasında bu şekilde farklılık söz konusu olmakla birlikte, rekabet hukuku uygulamalarının etki doktrini çerçevesinde üçüncü ülkeler menşeli rekabeti bozucu davranışları, rekabet hukuku kuralları çerçevesinde de soruşturması benzerlik olarak zikredilebilir. Zira rekabet hukukunun etkin bir şekilde uygulanması, AB'de de ATA m. 91 uygulamasında da görüldüğü gibi, *damping* uygulamalarını gereksiz hale getirebilir. Nitekim *İnan*'ın yabancılarla atfen söylediği "sizin rekabet düzenlemeniz olsaydı bu kadar soruşturmaya muhatap olmazdınız" türündeki beyanlar gerçeği yansıtmaktadır (**İnan N.** Rekabet Hukukunun Diğer Disiplinlerle İlişkisi, Perşembe Konferansları (1), Ankara, Ekim 199, s.14, 21. Aynı yerde karşı görüş de yer almaktadır). **Aşçıoğlu Öz** ise rekabet hukukunu "dar anlamda" ve "geniş anlamda" olmak üzere sınıflandırmakta ve *damping*, devlet yardımı gibi devlet tasarruflarını geniş anlamda rekabet hukuku içine almaktadır. Yazar, geniş anlamdaki bu sınıflandırmanın uluslar arası alanda geçerli olduğunu belirtmektedir (**Aşçıoğlu Öz G.** Avrupa Topluluğu ve Türk Rekabet Hukukunda Hakim Durumun Kötüye Kullanılması, Ankara-2000,s. 18).

sübvansiyon¹², devlet yardımı vb. konular Kanunun kapsamı dışında yer almaktadır.

Kanunumuzun rekabet hukukunun amacını açık bir şekilde belirtilmiş olması, sorunu bütünüyle çözmemektedir. Zira bu hükümlerin yorumlanması, somut uyuşmazlıklara uygulanması gerekmektedir. Amaca ilişkin bu hükümler, Adalet Divanının yaptığı gibi¹³ bazı somut uyuşmazlıkların çözümünde kullanılması gerekir. Bu genel bir hükümdür. RKHK m. 4,5,6 ve 7. maddelerin uygulamadaki yerlerinin tespitinde amaca ilişkin bu hükümlerin önemli bir yeri olacaktır¹⁴.

2.2. Tüketicilerin Korunması

Rekabet hukukunun asıl amacı rekabetçi bir piyasanın kurulması olmakla birlikte, fiyatların düşmesi, teknolojik ilerleme ve ürünlerin dağıtımı ve hizmet kalitesinin artırılması gibi pek çok gelişmeden yararlanacak olan kesim tüketicilerdir¹⁵. Bu nedenle rekabet hukukunun bir amacının tüketicileri korumak olduğunu söylemek mümkündür. Ancak tüketiciler korunması rekabetçi piyasa oluşturulmasına engel teşkil etmemelidir¹⁶.

Doktrinde, tüketici kavramının TKHK'dan¹⁷ daha geniş olarak yorumlanması gerektiği konusunda görüş birliği vardır¹⁸. Tüketici sadece son kullanıcıları değil, bunların yanında satıcılar, dağıtıcılar, alt dağıtıcılar, perakendeciler gibi üretim ve dağıtımın her safhasında bulunan kullanıcıları

¹² Sübvansiyon, menşe veya ihracatçı bir ülke tarafından firmalara;Türkiye' ye ihraç edilen bir malın imalinde, üretiminde, ihracatında ve taşınmasında, dolaylı veya dolaysız bir faydanın sağlanmasını ifade eder (3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Kanun).

¹³ Europpemballage Corporation and Continental Can Company Inc. V. Commission, Case 6/72, 1973 ECR 215; Langnese Iglo GmbH v Commission, Case T-7/93, 1995 ECR II-1533, p. 209; **Bellamy/Child** 28,29.

¹⁴ Ekonomik Gelişmenin Sağlanması ile ilgili olarak bkz. **Arı Z.** Rekabet Hukukunda Danışıklılık Kavramı ve Hukuki Sonuçları, Konya 2003, s.148.

¹⁵ **Aslan**, Rekabet Hukuku 5; **Akıncı** 7, 8; **Sanlı** 10.

¹⁶ Uygulamanın dengeyi gözetmemesi durumunda, örneğin tüketicinin korunmasına aşırı önem verildiği bir ortamda serbest rekabet düzeni ortadan kalkacak ve amaç gerçekleştirilemeyecektir (**İnan** 10).

¹⁷ TKHK bakımından tüketici, bir mal veya hizmeti özel amaçlarla satın alarak nihai olarak kullanan veya tüketen gerçek veya tüzel kişilerdir (TKHK m. 3). Ayrıntılı bilgi için bkz. **Ozanoğlu H. S.** Mukayeseli Hukuk ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Açısından Tüketiciyi Koruyan Düzenlemelerin Kişi Bakımından Uygulama Alanı (Tüketici Kavramına Mukayeseli Bir Yaklaşım), Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 663 vd.; **Zevkliler A.** Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, İzmir 1996 (Tüketicinin Korunması), s. 21 vd.

¹⁸ **Ritter L./Braun W.D./Rawlinson F.** EEC Competition Law a Parctitioner's Guide, Kluwer Law International, Second Edition, 2000, s. 124; **Tekinalp Ü./Tekinalp G.** Avrupa Birliği Hukuku, İstanbul 200, s. 425; **Whish/Sufrin** 229; **Bael I.V./Bellis J.F.** Competition Law of the EEC, Second Edition, Oxfordshire 1990, s. 50.

da kapsar¹⁹. Bu nedenle, bir ürünün ticaretini yapmak maksadıyla alıp satan kimseleri de tüketici kapsamında saymak mümkündür²⁰. Tüketici kavramının bu şekilde değerlendirilmesi rekabet hukukunun amacı ile de paralellik arz etmektedir. Çünkü, rekabet hukuku bakımından sadece son kullanıcılar değil, piyasanın bütününe yönelik koruma öncelik taşımaktadır. Bu anlamda tüketici kavramının kapsamını da geniş tutmak gerekir.

Rekabet Kanunu tüketicilerin korunmasının bir gereği olarak bu durumu somut hükümlere de yansıtmıştır. Örneğin rekabeti sınırlayan anlaşmalar, tüketicilerin bundan yararlanması koşuluyla RKHK m. 4'de yer alan yasaktan muaf olabileceklerdir. Yine hakim durumu düzenleyen RKHK m. 6, tüketicilerin zararına olarak üretimin pazarlanmasının ya da teknik gelişmenin kısıtlanmasını, hakim durumun kötüye kullanılması olarak öngörmüştür. Aynı şekilde rekabetin sınırlanmasından zarar gören tüketicilere, zarar veren teşebbüsler aleyhine tazminat davası açma imkanı tanınmıştır (RKHK m. 58).

2.3. Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmelerin Korunması (KOBİ)

İşleyebilir bir rekabetin sağlanabilmesi, piyasada pek çok teşebbüsün varlığına bağlıdır. Aynı ürün piyasasında pek çok teşebbüsün bulunması, hakim durum oluşmasını önleyecek ve piyasada işleyebilir bir rekabetin tesisine katkıda bulunacaktır.

KOBİ'lerin korunması rekabet kanunlarında bir amaç olarak yer almamakla birlikte, konuya ilişkin özel düzenleme getiren yasalar da bulunmaktadır. Örneğin, Alman Rekabet Kanunu m. 4'e göre, teşebbüsler arası işbirliği yoluyla ekonomik faaliyetlerin etkinleştirilmesine yönelik anlaşmalar, piyasada rekabetin önemli ölçüde sınırlanmaması ve KOBİ'lerin rekabetçi yapısını iyileştirmesi şartıyla m. 1'de yer alan yasaktan muaf tutulabilir.

Rekabet Kanununda KOBİ'lere ilişkin doğrudan bir hüküm yer almamaktadır. Bununla birlikte hakim durumun kötüye kullanılmasının denetim altına alınmış olması ile birleşme ve devralmalara ilişkin belirli eşikler öngörülmüş olmasını KOBİ'lerin desteklendiği şeklinde yorumlamak mümkündür. Aynı şekilde RKHK m. 4 kapsamında yer alabilecek olan önemsiz anlaşmaların (de minimis) yasak kapsamı dışında tutulabilmesi²¹, aynı ürün piyasasında belirli bir pazar payının altında olanların muafiyet bakımından başvurmalarına dahi gerek olmamasını somut örnekler olarak belirtmek mümkündür.

¹⁹ Faul J./Nikpay A. The EC Law of Competition, Oxford 1999, s. 111; Bellamy/Child 172; Tekinalp Ü.(Tekinalp/Tekinalp), AB Hukuku 425; Topçuoğlu 254; Akıncı 243; Sanlı 128.

²⁰ Topçuoğlu 254.

²¹ Arı 111 vd.

2.4. Ortak Pazar Hedefi

Avrupa'da ortak pazar kurmayı hedefleyen ülkelerin bu amaçlarına ulaşmak için kullandıkları araçlardan bir tanesi de rekabet politikalarıdır. Topluluk rekabet politikaları aracılığıyla engellerden arındırılmış tek bir piyasa oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle rekabet hukukunun ortak pazara ilişkin amacı Topluluğun somut hedeflerinden kaynaklanmakta olup genel durumu yansıtmamaktadır.

Rekabete aykırı amaçların yasaklanmasını düzenleyen ATA m. 81/1 ortak pazar hedefi nedeniyle dikey anlaşmalara diğer ülkelerden daha farklı yaklaşmıştır. Bu yaklaşımın temelinde dikey anlaşmaların piyasaları ulusal bazda böleceği endişesi yatmaktadır. Bununla birlikte, ortak pazar hedefine büyük ölçüde ulaşılmış olması AB bakımından da yeni bir yaklaşımın benimsenmesi gereğini ortaya çıkarmıştır. Bunun bir sonucu olarak Avrupa Birliği Komisyonu dikey anlaşmalara ilişkin yeni bir tüzük çıkarmıştır²².

3. EKOLLER

Rekabet hukukunun belirtilen amaçları arasında hangisi/hangilerinin tercih edileceği noktasında farklı ekoller ortaya çıkmıştır. Bunları genel olarak iki başlık altında toplamak mümkündür.

Bunlardan ilki Chicago Ekolü'dür. Bu Ekol, rekabet hukukunun tek amacının ekonomik etkinlik²³ veya ekonomik etkinliğin artırılması olduğunu savunmaktadır. Etkinlik, üretici ve tüketicilerin artı bir değer elde etmesi ile ölçülebilir. Kâr ya zora dayalı olarak ya da etkinlik ve verimliliğe dayalı olarak ortaya çıkar. Piyasa zora dayalı bir paylaşımı kabul etmeyeceğine göre verimlilik sağlayamayan teşebbüsler piyasadan çekilecektir. Diğer yandan pazardaki *Per se* yasaklardan kaçınılmalıdır. Pazar uygulamaları onların ekonomik etkinlik üzerindeki tesirine göre (rule of reason) değerlendirilmesi gerekir. Piyasalar, verimsizliği daha iyi değerlendireceği için hakim teşebbüsleri önleme ve piyasaya giriş özgürlüğünün sağlanması açısından

²² AT Antlaşmasının 81/3 Maddesinin Dikey Anlaşma ve Uyumlu Eylemlere Uygulanması Hakkında 22 Aralık 1999 Tarih ve 2790/1999 (AT) Sayılı Komisyon Tüzüğü, OJ 29.12.1999, L.336/21-25

²³ İkinci dünya savaşı sonrası Amerikan mahkemeleri etkinlik dışı (non-efficiency) amaçlara vurgu yapıyordu. Ancak Alman ve Japon firmalarının Amerikan firmalarına karşı potansiyel büyük bir rakip olarak ortaya çıkmaları bundan sonraki Amerikan yargı kararlarında etkinliğin vurgulanmamasını daha zor hale getirmiştir (Gellhorn E. /Kovacic W. E. Antitrust Law and Economics, Stb Paul, Minn. 1994, s. 36).

idari ve yargısal organların piyasaya müdahalesi sınırlandırılmalıdır²⁴. Bu görüşe göre yatay anlaşmalar ile, yalnızca gizli bir anlaşmayla mümkün olabilecek büyüklükte ve önemdeki birleşmelere yönelik tedbir alınması gerekir²⁵.

İkincisi ise Harvard Ekolüdür. Bu ekole göre, rekabeti bozucu eylemin tespitinde fiyatlandırma ile birlikte üretim ölçeği, sayılar, pazara giriş koşulları ve ürün özellikleri gibi teknik unsurlar göz önüne alınmalıdır. Rekabet; ekonomik gücün dağıtılması aracılığıyla teşebbüsler arasındaki eşitliğin bir desteği olarak görülür. Ekonomik güç ayıplanmalıdır. Bireylerin seçim özgürlüğü, dağıtıcı adalet ve çoğulculuk, değerlerin özüdür. Küçük teşebbüsler sonuç olarak tüketiciler için maliyetleri arttırmış olsalar bile hakim teşebbüslere karşı korunmalıdır. İdari ve yargısal kurumlar (FTC, Antitrüst Dairesi ve Mahkemeler), dengeyi sağlamak için piyasaya gerektiğinde müdahale etmelidirler²⁶. Bu görüş, temel desteğini merkezileşmenin kötü olduğuna dair Amerikan siyasi tarihinde var olan anlayışta bulur²⁷.

4. SONUÇ

Ekollerin görüşlerinde de tartışılan amaçların somut hükümler bakımından uygulanmasında ülkelerin sahip oldukları farklı siyasal, sosyal ve ekonomik şartlar, önemli rol oynamaktadır. Gelişmekte olan ülkemizde küçük ve orta boy teşebbüslerin işbirliğinin gereği ortada iken, birleşme ve devralmaları çok sıkı ve ağır şartlara tabi tutmak rekabet hukukunun amacı ile bağdaşmaz. Ülkenin ekonomik krize girdiği bir ortamda teşebbüslerin işbirlikleri konusunda esnek davranmak, rekabet hukukunun amacına daha

²⁴ **Sullivan E.T./Hovnkamp H.** Antitrust Law, Policy and Procudure, Cases, Materials, Problems, Fourth Edition, Lexis Law Publishing, 1999, s. 1 vd.; **Kuntalp E./Özdemir A.M./Arıkel S.** Rekabet Hukukunda Temel Yaklaşımlar: Chicago ve Harvard Okullarının Rekabet Kanunu Açısından Karşılaştırılması, Perşembe Konferansları (10), Ankara, Ekim-2000, s. 38; Competition and Mergers Review Group (Rapor), s. 26; <http://www.clubi.ie/competition/compframesite/>, 14.07.2001.

²⁵ **Aslan**, Rekabet Hukuku 20.

²⁶ **Sullivan/Hovenkamp** 1 vd.; Competition and Mergers Review Group (Rapor), s.26 <http://www.clubi.ie/competition/compframesite/>, 14.07.2001. Ayn yöndeki görüşler için bkz. **Stockman (Çev. Ögüt M.)** 18. Yine, Karteller ve Diğer Sınırlamalar Hakkındaki İsviçre Rekabet Kanunu'nun 1. maddesinde "Kanunun amacının liberal ilkeler temelli serbest piyasa ekonomisinin yararına rekabeti destekleyerek, rekabeti, kartellerin ve diğer sınırlamaların sosyal ve ekonomik zararlı etkilerinden korumak" olduğu belirtilmiştir.

²⁷ **Kuntalp/Özdemir/Arıkel** 40. İlk yasal metin olarak bilinen Amerika'daki Sherman Act'i Kongreye teklif eden John Sherman bu yasayı niçin teklif ettiğini Kongrede açıklarken aynen şöyle demiştir : "Biz yönetimimizi nasıl bir krala teslim etmediyse, herhangi bir ürünün fiyatının tesbit etme ve rekabeti engelleme yetkisini bir ticari diktatöre teslim etmeyeceğiz (etmemeliyiz)" (**Arceda P./Kaplow L.** Antitrust Analysis, Problems, Text, Cases, Fifth Edition, Aspen Law&Business A Division of Aspen Publishers, Inc. 1997, s. 45; **Fikentscher W. (Ansay T./Ünal M.)** İktisadi Kontrolün Üç Fonksiyonu (Tekelleri Önleme Hukuku, Batıder 1980, C. X, S. 3, s. 711-732, s. 713.

uygundur. Zira rekabet hukukuna uygun davranma gerekçesi ile bunların engellenmesi durumunda, piyasadan çekilmeler yaşanacak ve asıl o zaman rekabet ortadan kalkarak piyasalar hakim teşebbüslerin eline geçecektir.

Rekabet Kurumunu veya yargı organlarının, ülkenin ve dünyanın içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartları göz önüne alması gerekir. Rekabet hukukunun, rekabetin kurulması ve korunması temelinde nasıl uygulanacağı tüketicinin ve küçük ve orta teşebbüslerin bunun neresinde olacağı Rekabet Kurulu ve yargı kararlarıyla ortaya çıkacaktır. Verilen bu kararların toplumun ve dünyanın bugünkü durumuna göre, yukarıdan beri sıralanan rekabet hukukunun amaçları arasında bir denge kurması gerekir. Ekonomik etkinliğin artırılması ile tüketicinin korunması arasında, günün şartlarına uygun amaçların dengeli bir biçimde sağlanması gerekir. Tek amaçlı basitlikten ziyade çok amaçlı olma ve duruma göre bunlar arasında bir seçim yapma rekabet hukukunun amacına daha fazla hizmet edecektir. Her ne pahasına olursa olsun rekabetin tek başına korunması amaç olamaz. Bu, esas amaç olmakla birlikte zamana ve şartlara göre diğer amaçlarla dengelenmesi gerekir.

KAYNAKÇA*

1. **Akıncı A.** Rekabetin Yatay Kısıtlanması, Ankara 2001.
2. **Areeda P./Kaplow L.** Antitrust Analysis, Problems, Text, Cases, Fifth Edition, Aspen Law&Business A Division of Aspen Publishers, Inc. 1997.
3. **Arı Z.** Rekabet Hukukunda Danışıklılık Kavramı ve Hukuki Sonuçları, Konya 2003 (Yayınlanmamış doktora tezi).
4. **Aslan İ.Y.** Rekabet Hukuku, Genişletilmiş 2. Basım, Bursa 2001 (Rekabet Hukuku).
5. **Aslan İ.Y.** Amerikan Rekabet Hukuku Sistemi, Perşembe Konferansları (1), Ankara, Ekim- 1999 (Perşembe Konferansları (1)).
6. **Aşçıoğlu Öz G.** Avrupa Topluluğu ve Türk Rekabet Hukukunda Hakim Durumun Kötüye Kullanılması, Ankara-2000.
7. **Bael I.V./Bellis J.F.** Competition Law of the EEC, Second Edition, Oxfordshire 1990.

---

* Atıflar kural olarak, yazarların soyadları kullanılarak yapılmış, birden fazla eserinden yararlanılanlarda ise, kısaltılmış atıf şekli parantez içerisinde gösterilmiştir.

8. **Bellamy C. /Child G.D.** European Community Law Of Competition, London 2001.
9. **Budak A.C.** Rekabetin Korunması Hakkındaki 1992 Tarihli Kanun Tasarısının Eleştirisi, Avrupa Topluluğu Rekabet Politikaları Hukuku Düzeni ve Türk Rekabet Kanununun Tasarısı Uluslar arası Sempozyum, İstanbul 1993.
10. **Erdem E.** Rekabet Hukuku ve Haksız Rekabet İlişkisi, Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, Cilt I, İstanbul 2002.
11. **Faul J./Nikpay A.** The EC Law of Competition, Oxford 1999.
12. **Fikentscher W. (Ansay T./Ünal M.)** İktisadi Kontrolün Üç Fonksiyonu (Tekelleri Önleme Hukuku, Batıder 1980, C. X, S. 3, s. 711-732.
13. **Gellhorn E. /Kovacic W. E.** Antitrust Law and Economics, Stb Paul, Minn. 1994.
14. **İnan N.** Rekabet Hukukunun Diğer Disiplinlerle İlişkisi, Perşembe Konferansları (1), Ankara, Ekim 1991.
15. **Kuntalp E./Özdemir A.M./Arıkel S.** Rekabet Hukukunda Temel Yaklaşımlar: Chicago ve Harvard Okullarının Rekabet Kanunu Açısından Karşılaştırılması, Perşembe Konferansları (10), Ankara, Ekim-2000.
16. **Monti G.** Article 81 EC And Public Policy, CMLRev, V. 39, No. 5, October 2002.
17. **Ozanoğlu H. S.** Mukayeseli Hukuk ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Açısından Tüketiciyi Koruyan Düzenlemelerin Kişi Bakımından Uygulama Alanı (Tüketici Kavramına Mukayeseli Bir Yaklaşım), Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul 2000.
18. **Ritter L./Braun W.D./Rawlinson F.** EEC Competition Law a Parctitioner's Guide, Kluwer Law İnternational, Second Edition, 2000.
19. **Sanlı K.C.** Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun'da Öngörülen Yasaklayıcı Hükümler ve Bu Hükümlere Aykırı Sözleşme ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Geçersizliği, Ankara 2000.
20. **Sirel E.** Rekabet Hukuku Uygulamalarında Ekonomik Analiz, Perşembe Konferansları (14), Ankara 2001.
21. **Stockman K. (Çev. Meneviş Öğüt)** Sosyal Piyasa Ekonomisinde Rekabetin Fonksiyonları ve Korunması, Sosyal Piyasa Ekonomisinde Rekabet Fonksiyonları ve Türkiye, İzmir 1992.

22. **Sullivan E.T./Hovnkamp H.** Antitrust Law, Policy and Procudure, Cases, Materials, Problems, Fourth Edition, Lexis Law Publishing, 1999.
23. **Tekinalp Ü./Tekinalp G.** Avrupa Birliği Hukuku, İstanbul 2000.
24. **Tiryakioğlu B.** Rekabet Hukukundan Doğan Kanunlar İhtilafi, Ankara 1997.
25. **Topçuoğlu M.** Rekabeti Kısıtlayan Teşebbüsler Arası İşbirliği Davranışları ve Hukuki Sonuçları, Ankara-2001.
26. **Whish R./Sufrin B.** Competition Law, Third Edition 1993.
27. **Yılmaz E.** Yargılama Hukukçusu Gözüyle Rekabet Kurulu, Faruk Ereme Armağan, Ankara 1999.
28. **Zevkliler A.** Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, İzmir 1996.